

Корпоративне управління в банках та страхових компаніях

В процесі ринкових перетворень в Україні сформувався вагомий корпоративний сектор економіки як базовий серед інших організаційно-правових форм господарювання. При цьому якщо більшість вітчизняних акціонерних товариств було створено у процесі приватизації на базі колишніх державних підприємств, то у банківському та страховому секторі корпорації виникли головним чином у чистому вигляді, тобто класичним шляхом на основі приватного капіталу.

Банки та страхові компанії є вагомим сегментом фінансового ринку України, а тому формування ефективної системи корпоративного управління саме в цих фінансових установах залишається важливою складовою структурного реформування, що зумовлює актуалізацію наукових досліджень в зазначеному аспекті. Крім того останнім чином посилилась інтеграція діяльності банків та страхових компаній, що проявляється не тільки у поглибленні та розширенні взаємозв'язків між зазначеними фінансовими установами, формуванні спільних фінансових продуктів та визначенні взаємовигідних напрямків роботи, а також у створенні стратегічних фінансових альянсів на корпоративних засадах.

Виходячи з того, що корпорація представляє собою договірне господарське об'єднання юридичних та фізичних осіб, створене на основі поєднання загальних економічних інтересів учасників для одержання максимального фінансового результату від його діяльності, корпоративне управління слід розглядати як спосіб забезпечення захисту, врахування та збалансування інтересів всіх учасників корпоративних відносин, а також як інструмент збільшення ринкової вартості корпорації та досягнення максимальної прибутковості акцій. Корпоративне управління часто називають новою філософією ведення бізнесу, що склалась наприкінці ХХ століття.

За оцінками ЄБРР і Світового банку, рівень корпоративного управління в Україні є одним з найнижчих у пострадянських країнах. Водночас, у порівнянні з іншими секторами економіки корпоративне управління в банківському та страховому секторі, де з самого початку в процесі створення акціонерних товариств

залучався приватний капітал, перебуває на більш високому рівні. Це пояснюється, головним чином, біль жорсткими вимогами регулюючих органів щодо оприлюднення інформації та формування відповідних резервів з метою зменшення фінансових ризиків, а також усвідомленням банками і страховими компаніями важливої ролі корпоративного управління в досягненні поставлених стратегічних цілей в умовах підвищення вимог до капіталізації, виходу у нові сфери бізнесу, підвищення конкуренції на банківському та страховому ринках, присутності на вітчизняному фінансовому ринку іноземних фінансових установ з більш високим рівнем корпоративного управління. Особливістю корпоративного управління в банках та страхових компаніях є його спрямованість на захист інтересів відповідно вкладників та страхувальників, а також зведення до мінімуму асиметричності рівнів поінформованості органів управління вищезазначених фінансових установ, їх власників та клієнтів.

Модель корпоративного управління в банках та страхових компаніях на відміну від багатьох акціонерних підприємств, у яких на початковій стадії приватизації була дуже розпорошена власність, навпаки з самого початку має здебільшого риси інсайдерської системи, що проявляється у тенденції концентрації власності і контролю, а також запровадженні елементів перехресного володіння і формування складних корпоративних структур різного типу. Прикладами таких корпоративних структур є створення ряду стратегічних альянсів банків та страхових компаній (Промінвестбанк та АСТ “Вексель”, Приватбанк та СГ “ТАС”, Укрсоцбанк та АСК “Укрсоцстрах” і НАСК “Оранта”, банку “Райфайзен Аваль” та АСК “Еталон” тощо).

На сьогоднішній день у багатьох банків і страхових компаній є спільні акціонери. Водночас, займаючись інвестиційною діяльністю на фінансовому ринку і купуючи акції вітчизняних та іноземних емітентів, банки і страхові компанії самі виступають акціонерами багатьох підприємств. В більшій мірі це стосується банків, які відіграють особливу роль в корпоративному управлінні не лише на мікрорівні, а й в цілому на рівні держави, так як однією з характерних рис сучасної перехідної моделі корпоративного управління в Україні є чітко виражена інсайдерська спрямованість і банківське кредитування.

Обґрунтовуючи роль корпоративного управління у банківських установах з позицій рекомендацій Базельського комітету з питань банківського нагляду, слід особливо зазначити його значні можливості позитивного впливу на: зменшення системних ризиків фінансового сектору загалом і банківського зокрема; сприяння розвитку ринків акцій і корпоративних облігацій, що випускаються акціонерними товариствами; підвищення прозорості фондового ринку; зменшення ризиків банків в процесі кредитування акціонерних підприємств.

Водночас, незважаючи на більш високий рівень корпоративного управління в банках, порівнюючи з іншими корпоративними утвореннями, йому і досі притаманні серйозні недоліки, до яких в першу чергу слід віднести: висока концентрація власності в банківському секторі та її непрозора структура; диктат з боку великих власників і незахищеність прав дрібних акціонерів (міноритаріїв); недостатнє розмежування повноважень спостережних рад і правління; формальний характер роботи спостережних рад у більшості банків; конфлікт інтересів серед учасників спостережної ради; включення в багатьох випадках до складу спостережних рад довірених осіб великих акціонерів, які часто не мають необхідних професійних навичок і знань; відсутність у більшості банків чітко сформульованої корпоративної стратегії та культури, а також відсутність у деяких із них незалежних служб внутрішнього аудиту тощо.

Перехідна модель корпоративного управління у фінансовому секторі в значній мірі формується під впливом таких чинників як політична невизначеність у країні, макроекономічна нестабільність, недостатній розвиток фондового ринку, обмеженість диверсифікації активів банків та страхових компаній, наявність економічних та політичних зв'язків між основними групами акціонерів та неоднозначність їх інтересів.

Систематизація отриманих даних у процесі визначення ефективності корпоративного управління у фінансових установах виявила наявність загальновідомої проблеми „агента-принципала”, що проявляється у відсутності балансу інтересів учасників корпоративних відносин в результаті існування низки різноаспектних конфліктів між вищим менеджментом та акціонерами. Тому в процесі оптимізації корпоративного управління в банках та страхових компаніях

потрібно робити акцент на вирішенні корпоративних конфліктів саме цих категорій учасників і використовувати для цього цілу систему заходів, включаючи механізм формування корпоративної культури, корпоративного контролю та законодавчого вдосконалення врегулювання корпоративних відносин.

З метою відділення власності від управління та підвищення ролі корпоративного управління в банках та страхових компаніях необхідно:

- забезпечити рівноправне ставлення до всіх акціонерів і захист акціонерів, які володіють меншою часткою акцій компанії;

- передбачити такі загальноприйняті у світовій практиці корпоративного управління інструменти захисту прав дрібних акціонерів, як: кумулятивне голосування, право акціонера на незгоду, а також норми, які захищають інтереси акціонерів під час поглинання компаній;

- забезпечити реалізацію права всіх акціонерів на участь у правлінні компанії;

- дотримуватися встановлених Принципами корпоративного управління вимог щодо складу та діяльності спостережної ради і виконавчого органу, розкриття інформації, контролю та внутрішнього аудиту;

- посилити роль спостережних рад банків шляхом підвищення вимог до кваліфікації та ділової репутації її членів;

- підвищити рівень публічного розкриття інформації, необхідної інвесторам;

- використовувати принципи корпоративного управління при проведенні оцінки ризиків, пов'язаних з їх корпоративними клієнтами банків та страхових компаній;

- формувати адекватну новим можливостям фінансового ринку корпоративну культуру банків та страхових компаній, спрямовану на підвищення їх ринкової вартості;

- закріпити в корпоративному кодексі сукупність специфічних для банку (страхової компанії) цінностей, відносин, стандартів мислення, а також норм поведінки, спрямованих на досягнення кінцевих цілей стратегічного управління організацією;

- запровадити рейтингову оцінку рівня корпоративного управління та використовувати її результати в біржовому лістингу.

Література

1. Дослідження корпоративного управління в банківському секторі України. – МФК, 2004.
2. Горбатенко В. На шляху розбудови ефективного корпоративного управління в Україні. //www.finmarket.info.
3. Єрмоленко А. Формування корпоративної культури АСТ „Вексель” . //http://www.obriy.pib.com.ua.
4. Корпоративна культура страховика. // http://economika.kiev.ua
5. Красножон С., Стеценко Б. Типологія національної моделі корпоративного управління. //www.finmarket.info.
6. Румянцев С. Корпоративне управління в банківському секторі. //www.finmarket.info.